

NHẬN DIỆN MỘT SỐ VẤN ĐỀ CỦA CÔNG NGHIỆP DƯỢC QUA KHỦNG HOẢNG Y TẾ DỊCH SARS-COVID-19

PGS.TS. Lê Văn Truyền *

Tóm tắt: Dịch Sars-Covid-19 bùng phát tại Trung Quốc, có nguy cơ lan truyền nhanh trên thế giới. Vấn đề thuốc điều trị, vắc-xin phòng dịch đang là vấn đề của nhiều quốc gia. Bài viết nhận diện tình hình, xu thế phát triển của dịch và thực tế cung ứng, sản xuất thuốc điều trị và vắc-xin phòng dịch hiện nay, gợi mở việc kết hợp giữa y, dược hiện đại với y, dược học cổ truyền.

Từ khóa: Sars, covid, virus, corona, y học cổ truyền, dược học cổ truyền, Trung y.

Abstract: The Sars-Covid-19 epidemic broke out in China, potentially spreading rapidly around the world. The problem of treatment drug, preventive vaccines is a problem of many countries. The paper identifies the situation, the development trend of the epidemic and the actual supply, manufacture of curative medicine and vaccines against epidemics at present, suggesting a combination of modern medicine and pharmacy with traditional medicine and pharmacy.

Keywords: Sars, covid, viruses, corona, traditional medicine, traditional pharmacy, chinese medicine.

Dịch viêm đường hô hấp cấp do virus corona chủng mới (SARS-COVID-19) bùng nổ ở Trung Quốc đã để lại tác động chưa từng thấy trong những thập kỷ gần đây về y tế không chỉ với riêng quốc gia đông dân này, mà còn với cả thế giới. Hơn nữa, vụ dịch này còn đang tác động mạnh mẽ, sâu sắc, đa diện đến nền kinh tế thế giới và bản đồ địa chính trị toàn cầu.

Về khía cạnh y tế, có thể coi dịch SARS-COVID-19 là một cuộc khủng hoảng về sức khỏe trên thế giới khi đến ngày 2-3-2020 coronavirus đã lan tràn đến 56 quốc gia, vùng lãnh thổ trên 5 châu lục với 88.366 người nhiễm và 3.000 ca tử vong. Tốc độ lan truyền đã nhanh đến mức mọi số liệu thống kê đêm

hôm trước đến sáng hôm sau đã trở thành lạc hậu. Mặc dù, Tổng Giám đốc và các chuyên gia hàng đầu của Tổ chức Y tế thế giới (WHO) đang còn rất dè dặt về việc công bố đây là một đại dịch, nhưng trên phương tiện truyền thông thế giới, các nhà phân tích chính sách và chuyên gia y học không ngần ngại sử dụng từ “Pandemic” (đại dịch). Công nghiệp dược và trang thiết bị y tế có nhiệm vụ cung cấp thuốc men, trang thiết bị cũng đang chịu những tác động chưa từng có trong ba bốn thập niên gần đây về nhiều phương diện.

Khả năng nghiên cứu - phát triển (R&D) các thuốc mới và vắc-xin mới cũng không theo kịp sự biến chủng của vi khuẩn, sự kháng lại các thuốc đã có

* Chuyên gia cao cấp dược học, Chủ nhiệm Khoa Dược,
Trường ĐH KD&CN Hà Nội.

(trường hợp kháng kháng sinh của các chủng vi khuẩn) và sự biến chủng của virus mà SARS-COVID-19 là một trường hợp điển hình. Trong bài khai mạc tại một Hội nghị quốc tế gần đây, Peter Marks, Giám đốc Trung tâm Đánh giá và Nghiên cứu thuốc sinh học của Cơ quan Quản lý thực phẩm và dược phẩm Hoa Kỳ (US FDA), đã phát biểu: “Việc nghiên cứu phát triển một vaccin không thể ngăn chặn được một đại dịch”. Theo ông, việc tìm được vaccin để sẵn sàng thử nghiệm cũng không thể chỉ trong vài tháng. Điều này trái với ý kiến của Larry Kudlow, Chủ tịch Hội đồng kinh tế quốc gia của Tổng thống Trump, cho rằng các công ty dược “có thể tìm ra được một vaccin trong thời gian ngắn hơn người ta vẫn nghĩ”.

Về phương diện hóa dược, Tập đoàn Dược phẩm Gilead (Hoa Kỳ) chuyên nghiên cứu sáng chế và sản xuất các hóa dược kháng virus đang hy vọng hoạt chất remdesivir có khả năng chống lại được coronavirus và đang được thử nghiệm lâm sàng ở Trung Quốc và Hoa kỳ. Các hoạt chất favipiravir (Zhejiang, Trung Quốc), umefenovir (OTCPharm, Nga) cũng đang được thử nghiệm. Tuy nhiên, với quy trình thử nghiệm lâm sàng 4 giai đoạn cực kỳ nghiêm ngặt và kéo dài trên một số bệnh nhân tình nguyện, các thuốc này chưa thể đưa ra thị trường một cách cấp tốc, bỏ qua một số giai đoạn thử nghiệm, đặc biệt là để xác định các tác dụng phụ có hại của thuốc khi sử dụng trong ngắn hạn cũng như lâu dài.

Marks cũng đề cập một nguy cơ khác liên quan đến dịch coronavirus là “chuỗi cung ứng dược phẩm toàn cầu sẽ bị phá vỡ vì lý do các hóa chất cơ bản (*basic chemicals*) dùng để tổng hợp các dược chất (*active pharmaceutical ingredient: API*) đều do Trung Quốc sản xuất”.

Ngày 25/2/2020, tại cuộc họp của Bộ Y tế Hoa Kỳ về chủ đề kiểm soát dịch coronavirus, Thanh tra Stephen Hahn (FDA Hoa Kỳ) cảnh báo: “Việc bùng phát dịch coronavirus sẽ tác động đến chuỗi cung ứng dược phẩm, kể cả việc sẽ thiếu hụt các thuốc thiết yếu ở Hoa Kỳ”. Thượng nghị sĩ Josh Hawley đã gửi cho FDA một bức thư bày tỏ lo ngại về việc bùng phát dịch coronavirus sẽ đe dọa sự thiếu hụt khoảng 150 thuốc kê đơn, trong đó có các thuốc kháng sinh, thuốc generic và biệt dược không thể tìm thấy sản phẩm thay thế trên thị trường. Josh Hawley cũng yêu cầu FDA Hoa kỳ có biện pháp cấp bách để đảm bảo thuốc và trang thiết bị y tế chất lượng cao cho nhân dân trong trường hợp xảy ra các khủng hoảng y tế.

Vấn đề cung ứng thuốc có khả năng sẽ trầm trọng hơn khi một số quốc gia có khả năng R&D và cung cấp dược phẩm bắt đầu có động thái hạn chế xuất khẩu. Mặc dù chưa phải là quốc gia có nhiều người nhiễm covid-19, Chính phủ Anh đang chuẩn bị để đối phó với sự bùng phát dịch thông qua một loạt các biện pháp, trong đó có việc Cơ quan Kiểm soát dược phẩm và các sản phẩm y tế (*MHRA: Medicines and Healthcare Products Regulatory Agency*) đã ban hành một danh mục các dược phẩm bị cấm xuất khẩu song song (*parallel export*). Trong danh mục này có hai dược phẩm bổ sung đáng chú ý: thuốc kết hợp liều cố định lopinavir + ritonavir (FDC lopinavir/ritonavir) và cloroquin phosphat, đang được Bộ Khoa học - Công nghệ Trung Quốc và WHO coi là những dược phẩm tiềm năng chống lại coronavirus. Việc cấm xuất khẩu song song hai dược phẩm nói trên bắt đầu có hiệu lực từ ngày 26/2/2020.

Ấn Độ được coi là quốc gia có nền công nghiệp dược phẩm, đặc biệt là sản xuất các

thuốc generic, thuộc nhóm hàng đầu thế giới, cũng đang cảm nhận ngày càng rõ các rủi ro gây ra bởi dịch coronavirus bùng phát ở Trung Quốc. Nguy cơ trước mắt của công nghiệp dược Ấn Độ là sự gián đoạn nguồn cung nguyên liệu từ Trung Quốc do dịch đã làm ngừng trệ nhiều ngành sản xuất của quốc gia từng được coi là “công xưởng số 1 của thế giới”. Với nhiều lý do, trong đó có lý do giảm chi phí, hạ giá thành, các nhà máy dược phẩm của Ấn Độ chỉ dự trữ nguyên liệu cho sản xuất trong khoảng 3-4 tháng. Nếu dịch coronavirus ở Trung Quốc không được khống chế và nền sản xuất không sớm được khôi phục trở lại, thì thiếu nguyên liệu cho sản xuất dược phẩm của Ấn Độ là nguy cơ hiển hiện. Mặt khác, việc đứt nguồn cung nguyên liệu sẽ làm cho giá đầu vào tăng, chi phí sản xuất và giá thành dược phẩm tăng. Trong điều kiện chính phủ quản lý giá thuốc chặt chẽ, lợi nhuận của công nghiệp dược sẽ giảm sút và tác động lâu dài đến tái đầu tư phát triển.

Hội đồng Xúc tiến xuất khẩu thuốc (*Pharmexil*) của Ấn Độ cho biết: “Giá nguyên liệu paracetamol đã tăng 250-300 Rupee/kg lên 400-450 Rupee/kg. Tương tự, giá montelukast natri cũng tăng đến 52.000-58.000 Rupee/kg so với 33.000-38.000 Rupee/kg vài tháng trước. Theo số liệu của Cơ quan Quản lý dược Ấn Độ, 57 nguyên liệu, gồm các kháng sinh thiết yếu, vitamin, hormon steroid, sẽ cạn kiệt, nếu dịch coronavirus ở Trung Quốc kéo dài. Danh mục này bao gồm: azithromycin, amoxicillin, ofloxacin, metronidazole, các vitamin B12, B1, B6, E, progesteron, atorvastatin và các thuốc tim mạch,... Một số nguyên liệu dược, đặc biệt là các kháng sinh, Ấn Độ phụ thuộc vào Trung Quốc đến 90%. Theo Sudarshan, Tổng Thư ký Liên đoàn Dược phẩm Ấn Độ, “Năm 1991, nguyên liệu

dược Trung Quốc chỉ chiếm khoảng 3% nguồn nguyên liệu được nhập khẩu của Ấn Độ. Nhưng, do chuyển hướng sang sản xuất thành phẩm, nên Ấn Độ bắt đầu mua nguyên liệu dược giá rẻ của Trung Quốc và điều này đã trở thành vấn đề an ninh y tế”. Năm 2018, Chính phủ Ấn Độ đã thành lập một Ủy ban chuyên trách (*taskforce*) để nghiên cứu phục hồi nền sản xuất nguyên liệu dược của Ấn Độ. Niti Aayog, Cơ quan cao cấp của chính phủ Ấn Độ, đề nghị tổ chức một cuộc họp cấp cao giữa chính phủ với các công ty dược phẩm hàng đầu ở Ấn Độ, như Dr. Reddy, Lupin, Glenmark, Mylan, Zydus, Pfizer và Biocons,... để thảo luận các phương án giảm phụ thuộc vào công nghiệp nguyên liệu dược Trung Quốc.

Trong khi nền công nghiệp dược thế giới đang lúng túng và chậm trễ trong việc tìm ra các vacxin và hóa dược kháng coronavirus, thì Trung Quốc, nơi bùng phát dịch – một quốc gia có nền y học cổ truyền hàng ngàn năm – đã sớm quyết đoán áp dụng chính sách kết hợp Trung y, Trung dược với y học hiện đại trong điều trị bệnh nhân nhiễm coronavirus. Với tựa đề “Trung Quốc sử dụng nền y học cổ truyền 3.000 năm lịch sử cho bệnh nhân covid”, New Straits Times (Singapore) ngày 1/3/2020 dẫn tin của Hãng Bloomberg ngày 18/2/2020 cho biết, theo công bố của Giám đốc Sở Y tế Hồ Bắc, các bệnh viện ở Vũ Hán đã kết hợp Trung y với y học hiện đại để điều trị trên 50% bệnh nhân nhiễm covid và đã có một số kết quả tích cực. Khoảng 2.200 bác sĩ và chuyên gia Trung y hàng đầu đã được điều tới Hồ Bắc để nghiên cứu và điều trị bệnh nhân.

Ngày 13/2/2020, Cơ quan Kiểm soát dịch bệnh Hồ Bắc đã ban hành thông báo về “Tăng cường kết hợp phòng và kiểm soát viêm phổi do coronavirus

trên cơ sở Trung y”, đồng thời công bố 4 công thức Trung dược được phép áp dụng trong điều trị. Một trong 4 công thức được gọi là “Công thức số 4” gồm 13 vị thuốc, trong đó có: *bạch đậu khấu (Cardamom)*, *cam thảo (Licorice)*, *thược dược (Dahlia)*, Phác đồ điều trị kết hợp với Trung y, Trung dược nhằm giảm sốt, ho, chán ăn, nôn và buồn nôn, tiêu chảy và khó thở, mệt mỏi,... Tong Xiaolin, Viện sĩ Hàn lâm khoa học Trung Quốc, Trưởng nhóm nghiên cứu điều trị của Cục Trung y - Trung dược Trung Quốc, cho rằng các phương pháp điều trị không dùng thuốc, như châm cứu, giác hơi, cạo gió (*scaping*),... cũng giúp bệnh nhân hồi phục nhanh hơn sau khi xuất viện.

Cũng cần nhấn mạnh rằng, trong dịch SARS năm 2002, Trung Quốc đã nghiên cứu sử dụng Trung y, Trung dược. Công

trình “Nghiên cứu thử nghiệm lâm sàng phương pháp điều trị kết hợp y học cổ truyền Trung Hoa với y học hiện đại” đã được công bố tại Hội nghị chuyên gia quốc tế của WHO “Đánh giá và phân tích các báo cáo lâm sàng về kết hợp y học cổ truyền và y học hiện đại để điều trị SARS” (Bắc Kinh, 8-10/10/2003).

Hàn Quốc là một quốc gia có nền y học cổ truyền khá lâu đời. Tại cuộc họp ngày 19/1/2020, Choi Hyuk-young, Chủ tịch Hiệp hội y học Hàn Quốc (*AKOM: Association of Korean Medicine*), cho biết AKOM sẽ thành lập nhóm đặc nhiệm (*taskforce*) để soạn thảo Hướng dẫn điều trị bằng y học cổ truyền đối với viêm phổi bởi coronavirus. Bộ trưởng Y tế Hàn Quốc Park Neung Hoo nói sẽ xem xét sự cần thiết của Hướng dẫn điều trị bằng y học cổ truyền./.

Tài liệu tham khảo

- [1] Teena Thacker, *Covid-19 Impact: Pharma companies feel the pain as prices of key inputs shoot up*, The Economic Times, February 29, 2020.
- [2] Amitendu Palit, *Viral Threat: Indian pharma catches China's COVID sickness*, Financial Express, February 27, 2020.
- [3] Patralekha Chatterjee, *India Pharma threatened by Covid-19 shutdown in China*, The Lancet, February 29, 2020.
- [4] Janet Beal, *UK bans parallel export of two COVID-19 treatment candidates to protect national supply*, HIS Markit, February 26, 2020.
- [5] *COVID-19 to Affect Pharma Companies as Prices of Key Inputs Shoot Up*, Chemical Industry Digest, Sunday, March 1, 2020 .
- [6] Sharon Bergley, *Administration, lawmakers weigh in as COVID-19 concerns grow in the U.S.*, Bioworld, February 28, 2020.
- [7] New Straits Times (Singapore), *China using 3,000-year-old traditional medicine on Covid-19 . patients*, March 1, 2020.
- [8] WHO, SARS: *Clinical trials on Treatment Using a Combination of Traditional Chinese Medicine and Western Medicine*, Report of the WHO International Expert Meeting to review and analyse clinical reports on combination treatment for SARS, 8-10 October 2003, Beijing, People's Republic of China.
- [9] Kim Eun-young, *Oriental medicine group to make treatment guidelines on new coronavirus*, Korea Biomedical Review, January 30, 2020.